

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Actorvm Ecclesiae Mediolanensis, Pars Tertia - In Qva, Liber Memorialis Ad
populum Ciuitatis, & Dioecesis Mediolanensis, A Beato Carolo Borromaeo
Titvli Sanctae Praxedis compositus continetur

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Carolus ministros ægrotis suppeditat. cap. 6.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10502

cibaria offiatim ministrare. quam ad rem cum aliud consequi non posset; communia civitatis vectigalia venalia proposuit; magnamque pecuniam vim ex ipsis confecit. memorabile fact, hominum circiter quinquaginta millia de publico mensibus amplius se fuisse sustentata; quamquam multae etiam elemosynae in id collatae sunt. sed neque illud vulgare: quae ad victum necessaria essent, gratuita piorum, nobiliumque; virosum manu, operaque quotidiana per singulas domos tradita fuisse. quorum egregiam erga patriam, pauperesque pietatem, hic nominatim efferrem, nisi nimis longum esset, ob magnam numerum; consideremque, coelestia potius ab eis; quam caduca haec, qualiacumque sint, laudis humanae praemia expeti. Ea tempestate multorum inanis elatio, improvidumque consilium correctum est: qui magnos quæstus in epulas, vestitumque; immoderatum insumentes, splendorem stulte retinere conantur; qui tum conditionem suam longe superat, tum subito aliquo impedimento, verti potest in sordes. In ea publica egestate, vicorum, oppidorumque multorum officium liberalisque obferuantia erga urbem, tamquam matrem suam, exitit: nam triticum, & alia, quae ad egenorum multitudinem alendam vlti esse possent; vt inter se corrogare, colligereque potuerunt; sponte Mediolanensibus miseris. vt etiam Casalense oppidum, quod in Cremonensi diocesi Mediolano distat millibus passuum amplius septuaginta, munera praecleara miseris. quae de re Consilium civitatis & gratias egit, & grati animi significatione, quosdam ex eius oppidi primarijs civitate donavit.

Quoniam vero plurimis ad tantam multitudinem curandam, iuvandamque, opus erat ministris: qui vero praemis ducerentur humanis; ij neque ita multi reperiebantur, vbi ma-

xime vitae discrimen non dubie verfaretur; & minus amanter, imo plerumque odiose officium tribuebant: Carolus pro Pontificia auctoritate, Apostolica dona singillatim, distincteque proposuit ijs, qui variis officiis, muneribusque aegros iuvarent; medicis, praefectis variis, chirurgis, obstetricibus, nutricibus, famulis, aliisque quorum industrig, atque opere in aegrorum, egenorumque cura, posset esse locus. maiora vero gravioribus, cumulatioribusque officiis, ministeriisque assignavit. Cum autem nulla in re consilium, laborem, vigilantiam, auctoritatemque suam affectae civitati deesse pateretur; iis de rebus erat maxime sollicitus, quae ad animas expiandas, saluandasque pertinebant. sacerdotes desiderabat in primis, qui sacrosanctis rebus iuvarent aegrotos. ac Gregorianae quidem turbae, priore mortuo, alium itidem ex Helueticis regionibus presbyterum dederat. in quo tantus fuit morbi contemptus; vt locum ingressus, statim se in eodem lecto collocavit, in quo alius mortuus erat: posteaque licet pestilentia bis affectus, numquam deterreri potuerit ab aegris assidue, non solum adeundis, audientisque; sed quocumque modo opus esset, tangendis, atque tractandis, vsque ad pestilentiae finem, dederat item Paulum Belintanum Brixiensem, ex Capucinorum ordine: qui sacramentis exceptis, non enim sacris erat initiatus; rebus omnibus multitudinis salutem curabat; ac Praesidis cuiusdam eo loco personam, partesque sustinens, & pestilentiae nomine inclutos, & eis inferuentes, etiam auctoritate Senatus in officio continebat, puniebatque delinquentes. At iis item quasi valetudinarijs castris, quae extra moenia posita erant, consulendum erat; sacerdotesque dandi, qui sacra praebent; ne flagitia committerentur curarent; & ipsorum quoque praefectorum actio-

nes

Carolus mī
nistros egro
ris suppedi
tar.
CAP. VI.

nes obseruarent. Ad cœnobiaz igitur regularium hominum conuersus; eorum Præfectos vocauit, qui alios quoque sacerdotes audiendis sacris confessionibus destinatos adduceret. eos in huiusmodi ferè sententiam est allocutus. Miseram, ac luctuosam ciuitatis nostræ conditionem, si vobis explicare coner; ineptè faciam fratres. nemo est enim, cui non ante oculos perpetuo tantæ miseræ versentur: inamo neminem tam durum arbitror, cuius non misericordia iam disrumptur animus. carissimorum capitum præsentia, omniumque subsidio homines destituti; ex proprio, dulcique domicilio, rebus suis relictis, ægros, & semianimes extrahi, funestis, sordidisque carris in ea tecta duci, quæ stabulis, quàm ciuilibus ædibus multò similia sunt; vnde redeundi vel nulla, vel exigua spes manet; in mortis quasi faucibus assidue teneri: hæc ut humana fert imbecillitas, prorsus miseræ sunt: sed quoniam huius tantummodo vitæ sunt, ac temporis; videri possunt tolerabilia: maxime si quis futurorum spe sese erigat. At ijs quoque subsidiis, atque opibus deseri, quæ ad alterius vitæ felicitatem, bonaque æterna maxime conducunt; vt cum præsentia quis amittat, in discrimen quoque veniat futurorum, quæ perpetuo manent: id vero, & iis, qui patiuntur, miserrimum est; & nobis, qui bus earum rerum cura, potestasque diuinitus data est, graue sane, & periculosum. Scientibus nobis, ac videntibus, vt pestilentia corpus, ita pij fratrum nostrorum animi rerum diuinorum desiderio contabescunt. semiuiuis vocibus sapissime, vel obtutu ipso sacra postulant; misericordiamque implorant: nos autè duri cunctamur, aut despiciamus. Parochos in officio, vt scitis, continemus; sed non sufficiunt multitudini, quemadmodum notatum est; ne si quidem eorum quisque plurimum vires haberet. omnino qui

ad casas educuntur, multò sunt remotiores, quàm vt iis, suus possit parochus subuenire. quin etiam parochi sæpe ab suis refutantur, cum ægrotis ministrauerint, donec tempus comprobauerit sanitatem: ita vt ipsis etiã vicinæ incolis aliorum opera necessaria sit. Externos sacerdotes quæsiui, neque frustra: sed plurimis adhuc opus est: ad casaseducta multitudo certe destituta iacet. alios qui operam dare velint, non reperio; cogere nõ possum, nec debeo quemquam. Confugio ad vos, quorum conditio, & status, ita rerum omnium humanarum contemptum præferret, vt vnam diuini cultus, humanæque salutis curam intueatur. si vitæ periculum pro aliena salute adire, Dominumque in hoc genere imitari, cuiusquam est; vestrum esse videtur in primis. Non ita egent ægri subsidiis nostris, fateor, vt sine iis spes salutis nulla maneat. verum sæpe necessaria sunt; cæterum quantum semper profunt, non solum malis, sed etiam bonis; clarius est, quàm vt disputetur. vel de sensu nostro nosmetipsi coniecturam faciamus; quantum afferre soleant tum ægroto corpori, tum maxime animo de salute sua sollicito leuationem. sed quibus tam profusa liberalitate misericordia tributa est, quomodo ipsi suam tam anguste circumscribunt; & necessariis, extremisque rebus metiuntur? Qui omnium, etiam inimicorum, impiorumque salutis causa, Dei filius summo dedecore, cruciatuque acerbissimo, fixus in cruce mortuus est: idem nos, qui tantum ab eo beneficium cõsecuti sumus, inuitat; vt quietæ, gloriosæque mortis periculum pro piis fratribus adæamus. cui tantum debemus, quantum millies moriendo sine dubio assequi non possumus; is ne vilem quidem vitam hanc, sed eius tantummodo periculum poscit. in his periculis ita versari plurimos videmus, vt mortem tamen effugiant: im-

no etiam multos metur solutos eadē
 subire. sed si nos non effugiemus;
 hoc mori non erit, sed eam potius,
 quæ vere vita est, citius consequi.
 omnino quid habet in humanis rebus
 summa nostra tenuitas, in quo pro
 summis, & immortalibus Dei bene-
 ficiis vere gratum animum præstare
 possit; si occasionem amittamus hu-
 iusmodi? quid autem? vitæ parci-
 mus, post paucos tamen annos, aut
 dies, aut vero horas vt humana con-
 ditio est, necessariò amittendæ. quin
 hoc ipso ciuitatis casu, quam peri-
 culationem fratrum charitas a no-
 bis non impetrauerit, eam facile iam
 iam extorquebit. contagionis neces-
 sitas. facile, quemadmodum alij fe-
 re innumerabiles, licet omni sibi di-
 ligentia caueant, moriemur. quàm
 pulchrius est, hac quidem in re, ne-
 cessitati nos, anteuertere, gratissi-
 mamque Domino pro peccatis, pro-
 que eo, quod eius immensæ beni-
 gnitati, maiestati que debemus, ho-
 stiam præbere? videmus heu quo-
 tidie plurimos hæc eadem adire pe-
 ricula, mercede vilissima conductos;
 qua sæpe ne fruuntur quidem: nos
 tantis de causis, tam amplis propo-
 sitis præmiis, moramur. si respici-
 tis obedientiæ legem; cuius virtute
 vestras actiones ad salutem roborari
 recte vultis illud, sicuti vos non
 latere iam arbitror, in manu nostra
 posuit Summus Pontifex, commu-
 nis omnium Pater, atque Antistes:
 cuius etiam litteras recitari audistis,
 quibus ad præclarum nos sanctum-
 que iuuandorum fratrum munus ve-
 hementer cohortatur. non est, quod
 Antistitis ibi quis, aut respiciat vo-
 luntatem, aut interdictum vereatur;
 vbi Antistitem omnium Princeps, &
 velle se declarauit, & suas addidit
 cohortationes. Deo vos hoc tribue-
 re muneris volo, fratres, quod, quem
 admodum spero, suscipietis: sed ma-
 ximo nos quoque beneficio affeceri-

tis, quod nulla unquam delere pote-
 rit obliuio; si huic summæ sollicitudi-
 ni, dolorique meo, vestra virtus, hoc
 attulerit leuamenti; vt hic aliquos
 videam ad opus sanctissimum para-
 tos, vltro vitam suam in hoc bea-
 tum discrimen Deo, mihi que offer-
 re. non dubito, quin aperto semel
 ab nonnullis vel paruo aditu; pluri-
 mi alij, qui nunc grauiori quadam
 insolitæ rei opinione deterrentur,
 quasi lata via introeuntes, exem-
 plum hilare sequantur. ita qui prior
 id fecerit, is se aliis auctorem, du-
 cemque præbuerit; magnoque pon-
 dere auxerit meritum suum. Neque
 vere nouum ad vos nunc affero cha-
 ritatis ardorem. ita Patres nostri Dei
 spiritu incitati in re simili fecerunt;
 ita faciendum docuerunt: quemad-
 modum ex veterum scriptis iussu no-
 stro collectis, editisque satis appa-
 ret. immo opus eiusmodi ita extule-
 runt, quod ad animos nostros stimu-
 landos maxime valeat; vt martyrii
 genus esse confirmarent. optabile sa-
 ne tempus, quo absque tyranni cru-
 delitate, sine eculeis, sine ignibus,
 sine bestis, omnino sine illa crucia-
 tuum asperitate, quæ humanæ imbe-
 cillitati maximè solet esse formida-
 bilis; martyrii palmam consequi pos-
 sumus: immo, & sine ea acerbitate
 possumus, quæ solet semper cum
 huiusmodi morbo esse coniuncta,
 vt ægroti destituantur ab omnibus,
 nulliusque ope subleuentur. quod
 ægro cuicumque dabitur, id multo
 minus negabitur ægrotum Patri; po-
 bisque imitatio proderit illius exem-
 pli, quod per nos proditum fuerit.
 sperare quisque potest; incolumem se-
 fore; id multo maiori ratione, quam
 alij fere innumerabiles, quos videri-
 mus, nulla cautione, nulla etiam tem-
 perantia, in medio pestilentia æstu
 assidue versari: sed si morbum quis
 contraxerit; quado alij deficient, ego
 ipse, qui egenorum causa inter vos

quo-

quotidie versabor, adero; mihi curæ erit vtraque salus vestra; ego libenter subueniam; ego me, si opus fuerit, sacrorum ministrum iam nunc vobis offero: qui quidem diuina ope fretus, neque laboribus, neque periculis vllis parcere decreui, vt Pastoralis officio meo satisfaciam, & quibuscumque rebus potero, gregis mihi commissi salutis seruiam. Huiusmodi Carolus: cuius orationis vim, scio me tamen his verbis non esse consecutum: talem enim se auditores sensisse testati sunt; vt ex ea sibi aculeos, & vincula iniici viderentur; & humana quidē facultate nihil efficacius fieri posse iudicarent. Res ipsa declarauit, quid Caroli oratio diuina vi roborata posset: continuè enim sacerdotes circiter viginti octo sese ad ægros sacris rebus omnibus subleuandos, promptos esse professi sunt, quo quasi fundamento iacto; alii multi præstò fuerunt: neque vñquam postea defuerunt, toto ipso pestilentie tempore, qui mortuis succederent; & vbi Carolus iuberet, operam suam libere ponerent. quorum omnium paratū hospitium erat Caroli domus. laici præterea multi exemplis huiusmodi, Carolique adhortationibus excitati, atque incensati, iisdem misericordie officiis, obsequiisque, sese quadiu pestilentia fuit, exercuerunt: & variis ægrotorum commodis amanter inferuientes, in pestilentie discrimen christianè se libenter obtecerunt. Pulcherrimum visus erat, mares, foeminasque frequenter ad Carolum ipsum accedentes, operam in eo genere suam fidenter polliceri; cannabinamque vestem quandam fusci coloris, quam is tradere ad id solebat; hilare, quasi insigne aliquod magni honoris accipere: tum salutari signo, precationeque optimi Patris confirmatos, ad assignata munera conuolare; nulloque mortis metu, mortis pericula, quasi rem iucundam, adire. Ex omnibus propemodum religiosi

ordinibus sacerdotes fuere, qui ad eam se piam curationem offerrent: sed plurimi ex Capucinis. Memorabilia vbi-que fuere christianæ charitatis exempla; quorum vel exiguam partem persequi nimis longum esset. liceat tamē aliquid domesticæ pietatis ad posterorum exemplum tagere: cum vnum, & alterum ex nostro Sancti Barnabæ collegio pestis attigisset; certatim petebant multi, vt inferuire fratribus liceret: neque id mirum; cum ad extraneos quoque iuuandos multi se paratos ostenderint; duo certe vitam in eo munere profuderint. Singulis igitur casarum vicis, si ita volumus appellare; quamquam eos etiam a parcho suo quandoque iustrari iubebat; vnum, duosve ex sacerdotibus, qui se obtulerant, prout necesse videbatur, Carolus præposuit. & vbi-que peccatorum confessione; diuino Euchariæ pabulo, vnctione extrema, ægrotos ita fere iuuandos curauit; ac si non multitudo maxima pestilenti morbo affecta; sed mediocris numerus in hospitio aliquo congregatus fuisset. immo alios illi ægrotos in eo superabant; quod a quocumque sacerdote, morientes plenam peccatorum veniam, ex concessione Pontificis accipere poterant. sanis autem diuersos sacerdotes, ad sacra præbenda destinauit; ne timentes ab iis, qui tetigissent infectos, rebus forte salutaribus abstinerent. Illud quoque solatii Carolus iis, qui in casis detinebantur dedit; vt Missæ sacrum, si non audire, saltem videre omnes possent. iussit enim tabernaculum ex tabulis ita alte extrui, vt sacerdos in summa parte faciens, ab omnibus casis conspici posset. Licet autem aceruatim fere, ob multitudinem, carris imposita cadauera ad sepulturæ locum portarentur; sacros tamen homines, apto loci interuallo comitari; preces, lumina, & alia quæ in funere esse solent, adhiberi iussit. immo neque sacrum sepul-
turæ

turæ passus est officium, ritumve prætermitti. nam ad posteriorem Gregoriani valetudinarii partem, ex aliis locis cadauera plaustris afferri solebāt: cumque magnus esset congestus numerus; tum sacerdotibus rite precantibus, ecclesiasticisque cœremoniis adhibitis, in ampla fossa ad id facta, consecrataque, omnia simul ad sepulchram quotidie dabantur. quo loco mirabile quiddam euenit; quod Carolus ipse tum de suggestu, tum libello de pestis memoria edito prædicauit; mihi que prætereundum silentio non est. summo mane Gregorianus presbyter sacramentum sanctissimum ad ægrotos suos afferens, non longe ab ea quâ memorauimus parte forte præteribat. tum ex magno corporum aceruo; que proxima nocte illata fuerant, unum sese attollere conatur, genibusque consistere; ac simul voce, inquit, morienti, verbisque interruptis, Per Deum obsecro Pater, mihi quoque. cumque a sacerdotis clemētia statim omni pietatis indicio sacramentum accepisset; eodem loco procumbens, nullo præterea motu iacuit. quod quidem singularis beneficii loco animæ illi, ob religiosum, & ardens illius diuini cibi studium, tributum credibile est.

Ad inclusos redeamus. Carolus, cū & ipse clerum suum domi se continere iussisset; iis tamen exceptis, quos ob pia ministeria, diuinaque officia, foris, & in ecclesiis versari oportebat: inclusionis vniuersæ diem litteris editis præuenit: quibus quadragenarium illum numerum pie, sciteque ad sacram rationem conuertens; omnes monuit; vt cum is numerus ieiunio, atque afflictionibus iam inde ab antiquissimis temporibus consecratus esset; Mediolanenses quoque eo tempore, quo per pœnitentiā Deum placare debebant, oportune illud temporis spatium in custodia tradendum religiose acciperent; & ad pœni-

tentiam salutarem accommodarent. præterea hortatus est, vt ante constitutam diem peccata quisque confiteri, sanctissimamque Eucharistiam accipere studeret; prompteque deinde Magistratum edicto pareret. Curauit item, vt inclusi, cum adire sacra loca, rerumve sacrarum fructum percipere nequirent; diuinis tamen subsidiis, quantum fieri posset, ne carerent; custodiaque illa, atque otio domestico ad exercitationem precandæ frequentiore vterentur. Itaque per urbem aptis, conspicuisque locis; vt quam maximus numerus de fenestris, ianuisque, spectare posset; altaria constitui iussit; quantum potuit, ad rei sanctissimæ decentiam composita, & circummunita. presbyteros elegit, qui in eis quotidie Missam facerent. sanctissimam Eucharistiam, rite scabellis ante ianuas apparatus, itidem distribui permisit; ipseque sæpe distribuit. sacerdotes mittebat, qui cum sacris indumentis, & scammis ad ferendum accommodatis, domos obirent; vt ad ianuas sedentes, eorum qui inclusi erant, aliquo intervallo disuncti, sacras audirent confessiones. Præterea septies die, nocteque maxima ecclesie maioris campana signum dari iussit; quo ciuitas audito, ad litaniam, psalmosque ex editis libellis recitandos vniuersa confurgeret. singulæ autem plateæ, aut vicî quasi choros singulos efficiebāt: nam ad fenestras, ianuasque per diem, magnamque item noctis partem habitatores veniebant; & vno qui voce excelleret, præeunte; qui sæpe etiam erat presbyter, ad altare in via consistens; reliqua multitudo omnis vndique respondebant, quæ res erat tum admirabilis, tum etiam, vt in magna calamitate, piis omnibus sane iucunda: cum totam viderent maximam ciuitatem, ex libera euagatione, ac licentia, in cellas quasi redactam, & in monasterium quoddam conuersam;

imita-

Inclusus cō
sulit.
CAP. VII.